

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. Horsman, Dordrecht

Bijbelse motieven (2)

Het motief van het ongelofelijke begin (vervolg)

Het verbond van God met Abraham heeft een buitengewoon moeizaam begin gekend. De uitgangspositie van Abraham was ongelofelijk slecht. Toen hij stierf had hij de belofte nog lang niet in vervulling zien gaan. Het leek er nog niet op. Als het boek Genesis eindigt, is het volk al aardig in wording, maar het woont wel in het verkeerde land!

Gered uit de bek van de krokodil

Het boek Exodus zou je in zekere zin het eerste boek van de Bijbel kunnen noemen. Dan zou je Genesis als 'voorwoord' kunnen beschouwen. In Exodus (de naam zegt het al) wordt het grootste heilsfeit uit het Oude Testament, beschreven: de Uittocht. Maar in welke droevige omstandigheden bevindt zich het volk van de belofte als het boek aanvangt! Bittere onderdrukking, gevolgd door een poging tot volkenmoord. De farao beveelt alle jongetjes te doden en als dat konsekwent zou zijn gedaan, zou het volk zijn uitgegroeid. Kennelijk is er aan dat bevel niet de hand gehouden, want veertig en tachtig jaar later bestaat het volk nog steeds, maar in het begin zal er toch een poging gedaan zijn om die vernietigingsmaatregel uit te voeren.

En uitgerekend in die tijd wordt Mozes, de middelaar van het Oude Testament geboren. Zijn leven is zeer direct in gevaar! Wat bracht de moeder van Mozes op het idee om Mozes in zijn kleine bootje aan de rivier toe te vertrouwen? In ieder geval is hij maar één biezen bodem verwijderd van de dood die de Farao hem toewenste. Eén hongerige krokodil en wég is de middelaar.

Maar het loopt anders. In plaats van in de krokodillemaag komt Mozes terecht in het paleis van de Farao. De vraag is of dat uiteindelijk veel uit-

maakt. Dit joodse jongetje lijkt voor zijn volk voorgoed verloren.

Maar néé! Mozes verloochent zijn afkomst niet. Als hij zijn jaren heeft gaat hij naar zijn broeders om te zien hoe het met hen gaat en hij kiest partij voor hen. Hij slaat een opzichter dood en tracht te bemiddelen in een konflikt tussen twee Israëlitische slaven.

De boosdoener zegt: „Wie heeft u als overste en rechter over ons aangesteld?”. Daarmee legt hij de ambities van Mozes bloot. Mozes wil als rechter (overste en rechter) het volk helpen en beschermen. Maar de kans op een slavenopstand gaat verloren wegens verraad door zijn eigen volksenoten.

Prins Mozes. Een betere leider hadden ze niet kunnen hebben, jong, vurig, kapabel. Maar het gaat niet door. De gouden kans gaat voorbij. Mozes vlucht naar Midian en wordt herder in de steppe.

Dat was dat. Zo lijkt het tenminste. Maar zie: jaren later komt een oude, aarzelande, tegenstribbelende grijsaard uit de woestijn.

Samen met zijn broer gaat hij naar het paleis van de Farao en vraagt om het volk te laten gaan. Daverend gelach, stel ik me zo voor.

Farao zegt: „Scheer je weg, zwerf!” en het volk krijgt het nog zwaarder. Wat moet dat worden! En het volk? De leiders verwensen Mozes en Aäron; „De HERE zie op u en

Inhoud

- 297 Ds J. Horsman.
Bijbelse motieven (2)
- 298 Verantwoording (4)
- 299 Ds J. Kranenburg.
Pastorale Notities
- 300 D. W. L. Milo.
Akker aan akker trekken (slot)
- 301 Ds H. J. v. d. Kwast.
Het open vizier van J. Kamphuis
(slot)
- 302 T. Hoekstra.
Nieuwe verhalen

oordele, omdat gij ons bij Farao en zijn knechten in een kwade reuk gebracht hebt.”

Engelen in Bethleem

Het keerpunt in de geschiedenis, de geboorte van Jezus Christus, naar wie onze jaren genoemd zijn, is op de eerste dag van het jaar nul geen voorpaginanieuws geweest.

Een jonge vrouw uit Galilea schenkt het leven aan een jongen in zeer primitieve omstandigheden. Geen paleis, geen troon, geen kroon.

Wél vuurwerk aan de hemel. Het engelenkoor in de velden van Bethleem. Maar ach, wat lijkt die plaats slecht gekozen. waarom nu niet op het tempelplein. Of op zijn minst op het marktplein van Bethleem.

De uitvoering van het engelenkoor lijkt verspilling. Alleen een paar veehoeders zijn getuigen. Een ongelofelijk begin. Wél hoog bezoek uit het buitenland: de magiërs uit het oosten. Maar zij komen en gaan en het enige merkbare effect is, behalve de geschenken die ze gebracht hebben, de kindermoord in Bethleem. De moordende hand van Herodes gaat

maar rakelings langs het nieuwgeboren kind heen. Het kind, dat in de anonimiteit van het Galilese landschap verdwijnt.

Wat moet dat worden! Die vraag stellen we waarschijnlijk niet omdat we de verhalen (gelukkig) uit het hoofd kennen. Maar verhaaltechnisch lijkt mij het motief van het ongelofelijke begin te opvallend om toevallig te zijn.

Wat zegt het ons

Dat lijkt voor de hand te liggen. Het begin van het verbond met Abraham, de geboorte van de middelaar van het Horeb-verbond, de geboorte van de middelaar van het nieuwe verbond: het zijn allemaal gebeurtenissen die – laten we maar zeggen – op zichzelf nooit gekund zouden hebben. De start is uiterst onvoordelig. Zoals Elia, die het brandoffer op de Karmel kletsnat giet alvorens hij om vuur van de hemel bidt. Opdat duidelijk worde dat het de Here is, die het offer ontsteekt.

Niet de vruchtbaarheid van Sara of de kracht van Abraham heeft het volk talrijk gemaakt. Abraham is niet toevallig de stamvader, zoals ieder volk een stamvader heeft. Het beloftekind is niet vanzelf geboren maar is een wonderkind.

Dat Mozes bleef leven is niet vanzelfsprekend (hoewel, er zullen in die tijd wel meer jongetjes aan de dood zijn ontsnapt). Maar Mozes kwam in het paleis van de Farao en ging naar de universiteit. Toch: niet de kracht van prins Mozes heeft het volk verlost. De Here zelf leidde zijn volk uit met een uitgestrekte arm. Mozes mocht middel, middelaar zijn, maar hij zelf had het niet gekund noch later gewild. Jozua, de zoon van Jozef van Nazareth was niet maar van simpele komaf. Integendeel. Het leek wel zo, maar hij was en is Gods Zoon.

Niet in een paleis geboren maar in een stal. Een vreemde ongelijke, onooglijke, ongelofelijke start. Maar we herkennen de melodie.

Het is Gods uitgestrekte arm...

Verantwoording (4)

bij de principiële uitspraak van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Eindhoven dat de toelating van vrouwen tot de kerkelijke ambten op bijbelse gronden in principe verantwoord en gewenst is.

Behandeling van enkele belangrijke Schriftgedeelten.

Natuurlijk zijn er vele vragen te stellen naar de betekenis van een aantal concrete Schriftgedeelten voor de plaats van de vrouw in de gemeente. Enkele belangrijke komen hier aan de orde.

1. Eerst Adam, daarna Eva...

Is het juist om te stellen dat aan het begin van de mensheid nergens wordt gesproken over ongelijkheid in rang en positie tussen man en vrouw?

Op een aantal plaatsen wordt Adam als representant van de mensheid gesteld, niet Eva. Hoewel Eva het eerst zondigde, wordt de zonde van Adam centraal gesteld (Rom. 5:14; 1 Cor. 15:22, 45). Ook in Genesis wordt deze verantwoordelijkheid van Adam duidelijk. Na de zondeval roept de Here God „de mens” ter verantwoording (Gen. 3:9). Direct daaraan voorafgaand staat: „de mens en zijn vrouw” (3:8). De Here God roept dan alleen „de mens” en „de mens” zegt: „de vrouw die Gij...” Ligt in de benaming „de mens” dus ook niet een aanduiding dat Adam de totale mensheid representeert?

Inderdaad wordt soms „de mens” (Adam) onderscheiden van „zijn vrouw” (Eva); zo in Gen. 2:25; 3:8, 21. Even terecht kan worden gezegd, dat Adam (en niet Eva) representatief is voor de gehele mensheid. Ongeacht of hij één (Eva) dan wel velen vertegenwoordigt. Eén wordt aangesproken voor allen. Dat ligt al opgesloten in de wijze waarop Adam is geschapen. Adam was geformeerd uit het stof der aarde, Eva werd „gebouwd” uit de rib van Adam: zij was bij wijze van spreken al „begrepen” (besloten) in Adam. Allen die daarna ter wereld kwamen werden verwekt en gebaard – geboren. Zo is Adam („de mens”, Gen. 2:7; 8, 15, 16, 18-23) het begin, de origine, het hoofd der mensheid – dus ook het hoofd (origine, begin) van Eva.

Als „hoofd” is Adam representatief en aanspreekbaar, misschien zelfs aansprakelijk m.b.t. het overtreden van het „proefgebod”. Adam immers kende het proefgebod uit de eerste hand (God legde het hem op toen hij nog alleen was, Gen. 2:16, 17). Eva kende het proefgebod denkkelijk via Adam, dus uit de tweede hand: zij had het niet rechtstreeks van de Here God gehoord. Daarom wordt tot Adam (en niet tot Eva) gezegd: „...waarvan Ik u verboden had te eten”, Gen. 3:11.

Bovendien was Adam bij de verleiding door de slang en de overtreding van Eva

aanwezig: „en zij gaf ook haar man, die bij haar was, en hij at”, Gen. 3:6. Dat maakt zijn overtreding des te kwalijker: hij greep niet in, weerhield Eva niet van het eten van de verboden vrucht en nam zelfs deel aan het kwaad. Als eerstgeschapene, als begin, als hoofd roept God hem ter verantwoording. Alle nadruk valt daarbij op het hoofd-zijn (en niet op het man-zijn). Bij de „vergelijking” Adam-Christus (tweede Adam) wordt noch Adam noch Christus als man opgevoerd in Rom. 5 en 1 Cor. 15 (vgl. daarentegen de beeldspraak in 2 Cor. 11:2). Niet als man maar als eerste en tweede mens karakteriseert Paulus hen. Is de eerste Adam hoofd van de mensheid, de tweede Adam, Christus, is het hoofd (begin, origine, eerste) van de nieuwe mensheid.

Maar is nu het rechtstreeks verantwoordelijk gesteld worden (representatief zijn) van Adam doorslaggevend en normatief voor de verhouding man-vrouw alle eeuwen door? Zegt dat iets over een eventuele ongelijkheid van man en vrouw in rang en positie? En dat in die zin, dat aan de vrouw het uitoefenen van een (regeer)ambt in de gemeente voor altijd ontzegd moet worden? Is dat inderdaad een onwrikbare „schepingsordinantie”?

Gezien de vele, ook leidinggevende, functies die vrouwen in het O.T. en N.T. van Godswege kregen toegewezen, kan men uit de Schriften niet als een absoluut gegeven afleiden, dat het een vrouw verboden is in de gemeente leiding te geven, een regeerambt te bekleden.

2. Moeten de vrouwen in de gemeente zwijgen...

Is daarmee niet volledig in tegenspraak wat Paulus betoogt in 1 Tim. 2 en 1 Cor. 14? Aan Timotheüs schrijft hij: „een vrouw moet zich rustig, in alle onderdanigheid, laten onderrichten, maar ik sta niet toe, dat een vrouw onderricht geeft of gezag over de man heeft: zij moet zich rustig houden. Want eerst is Adam geformeerd, en daarna Eva. En Adam heeft zich niet laten verleiden, maar de vrouw is door de verleiding in overtreding gevallen” (1 Tim. 2:11-14).

En aan de gemeente in Corinthe laat hij weten: „de vrouwen in de gemeente moeten zwijgen; want het is haar niet vergund (toegestaan) te spreken, maar zij moeten ondergeschikt blijven, zoals ook de wet zegt. En als zij iets willen te weten komen (onderricht ontvangen), moeten zij thuis haar mannen (om opheldering) vragen; want het staat lelijk

voor een vrouw te spreken in de gemeente" (1 Cor. 14:34b, 35). Hij beroept zich op de „de wet" als bewijs dat de vrouw in de gemeente moet zwijgen. Hij schrijft immers: „ik sta niet toe...". „het is haar niet toegestaan...". Dat is toch duidelijke taal?

Maar maken we op dit punt geen denkfout? We moeten ons realiseren dat voor ons Paulus' woorden alleen maar vanzelfsprekend zijn omdat we bij een bepaalde, eeuwenoude traditie zijn grootgebracht. Wij weten niet beter dan dat een vrouw in de gemeente geen geordende (laat staan leidinggevende) dienst vervult. Die vanzelfsprekendheid is zo groot, dat we niet eens verbaasd opkijken bij Paulus' woorden. En dat is nu precies wat we wel zouden moeten doen! Ons is immers verteld, dat beperking naar geslacht sinds „Hand. 2" is opgeheven. We lezen: in Christus „is geen sprake van mannelijk en vrouwelijk" (Gal. 3:28). We horen dat vrouwen, in de tijd van het N.T. allerhande diensten hebben vervuld in de gemeente (Rom. 16:1, 2; Phil. 4:2, 3; enz. enz.). We nemen er kennis van, dat het bijvoorbeeld een vrouw wel toegestaan is te bidden en te profeteren (zij het niet met ongedekt hoofd – dat was naar de zeden van die tijd, onbehoorlijk) in de bijeenkomst der gemeente (1 Cor. 11:5). Maar verbazen doen we ons niet... In feite was de vrouw in de gemeente zo onmondig, dat eerst in deze eeuw aan haar het actief kiesrecht (mogen kiezen) werd „toegestaan", in de Nederlands Hervormde Kerk ingaande 1-1-1923, in de Gereformeerde Kerken in Nederland in 1952 en in de Christelijke Gereformeerde Kerken in 1968. Om over het passief kiesrecht (gekozen mogen worden) maar niet te spreken! Met name wie dat laatste verdedigt, wordt argwanend aangezien en wekt de indruk de Schrift te weerspreken: het staat er immers heel duidelijk?

Door overvloed aan copij moeten de artikelen „Het Nieuwe Tijdvak" van P. J. van Kampen en het artikel „Geloven we het wel" van H. Algra blijven overstaan tot een volgend nummer.

De redactie

Wat staat er eigenlijk?

Het is de grote verdienste van dr D. Holwerda, dat hij heeft onderkend dat het in 1 Tim. 2:11-14 en 1 Cor. 14:34b-35 in wezen om hetzelfde probleem gaat. In het eerste geval gaat het om vrouwen die onderricht geven, in het tweede om vrouwen die onderricht krijgen. Keerzijden van dezelfde zaak. Natuurlijk verbiedt Paulus aan vrouwen niet elke vorm van onderricht. Waarvoor zouden ze dan anders nog de samenkomsten bijwonen?

Het gaat hem om een heel speciale vorm van onderricht. Dat verraaft het woordje „vragen" in 1 Cor. 14:35 (de Nieuwe Vertaling vult dat aan tot: om opheldering vragen).

Dat woordje „vragen" laat zien wat Paulus bedoelt. Het betekent nl. zoiets als „consulteren". Dat blijkt b.v. uit Luc. 3:10-14. Johannes de Doper predikt in de Jordaanstreek. „Na afloop

van de preek komen dan de verschillende groepen van luisteraars, de scharen, de tollenaars, de soldaten, om Johannes te consulteren over de praktische toepassing van zijn boodschap voor hen in het bijzonder, in hun concrete situatie. Het laat zich denken, dat ten tijde van Paulus in de kerkdiensten, naast andere vormen van onderlinge stichting, ook een dergelijke gelegenheid tot „consult" heeft bestaan, waarbij gemeentelieden hun eigen moeilijkheden naar voren brachten, en zo mogelijk aanwijzingen en adviezen ontvingen voor de toepassing van het evangelie in hun bijzondere situatie."

Op dit ene punt, consult geven of vragen, brengt Paulus beperkingen aan voor de vrouw: hij staat het haar niet toe, het is haar niet toegestaan.

(slot volgt)

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Beroepingswerk

Rondom het beroepen van een dominee blijken wij er soms gedachten op na te houden, die te verheven zijn. De dominee mag dan een geestelijk ambt bekleden, dat neemt niet weg dat hij slechts kan uitoefenen in verbondenheid met de aarde en haar wel en wee. Ik hoorde eens van een dominee die een beroep kreeg, maar niet wilde weten welk tractement er in de beroepingsbrief werd genoemd. Dat, mocht zijn beslissing niet beïnvloeden, vond hij. Ik vind zoiets een beetje eng.

Er werd – het is al jaren geleden hoor – ergens een te beroepen predikant besproken op een gemeentevergadering. De gemeente vond het tractement wat zuinig, maar de voorzitter van de kerkeraad weerlegde dat bezwaar door aan te kondigen dat de betreffende dominee niet om geld gaf. Dat vind ik nog enger. Stel dat dominee X – want over hem hebben wij het nu – alles mag eten en dat dagelijks met smaak doet, dat hij er graag netjes bijloopt al begeert hij geen merk-overhemden; dat hij ook graag zijn vrouw van tijd tot tijd in iets nieuws ziet, zijn boekenkast liefst op peil houdt en graag een deugdelijk vervoersmiddel heeft.

Kortom: dat hij er van overtuigd is dat de dingen die God geschapen heeft goed zijn, met dankzegging genomen zijnde. Ik zou niet weten hoe dominee X deze overtuiging kan combineren met de door de voorzitter geprezen eigenschap van niet geven om geld. Dat dominee X geen geldgierig is, is natuurlijk mooi, maar dat behoeft niet zulk een nadrukkelijke vermelding want zijn beroepskeuze wees reeds in die richting.

Er gaat in een familie onder ons een kostelijk verhaal rond over grootvader, die dominee was. Hij had een groot gezin en zijn tractement was daarop helaas niet afgestemd. Zijn vrouw klaagde haar nood en samen hebben zij hun zorg aan de Here bekend gemaakt. Er kwam een beroep. Dominee meende dat hij niet weg kon. Hij begaf zich op zaterdagavond naar het postkantoor en verzond een telegram waarin hij zijn bedankje aan de beroepende gemeente bekend maakte.

Op weg naar huis overwoog hij dat hij bij het aannemen van het beroep wel een hoger tractement zou hebben gekregen. Hij overwoog tevens met schaamte dat hij zich boven zulke aardse overwegingen verheven had geacht en dat dit beroep wel eens de weg kon zijn waarlangs het de Here behaagde de gebeden van zijn vrouw en hem te verhoren. Hij keerde terug naar het postkantoor en verzond een nieuw telegram.

Dat vind ik niet eng. Wij moeten er maar goed op bedacht zijn dat de Here graag in kleine zeer aardse dingen tot ons komt. Dat is nu eenmaal zijn stijl, zelfs in de kerstnacht.

Akker aan akker trekken (slot)

We zagen hoe de familie Campbell tot aanzien en tot rijk bezit kwam. De zwarte Duncan is een der beruchtste uit die reeks. Zijn achterkleinzoon John volgde hem op in bezit en titels. Deze trouwde een rijk meisje uit London, dochter van de graaf van Holland, en wist door familiale knevelarij, leningen en een bedriegelijk contract enkele nieuwe titels en eigendommen te verwerven: hij werd de Eerste Graaf van Breadalbane en Holland, Viscount van Tay en Pentland, 11e Lord van Glenorchy, en zo voort. Zijn faam luidt: listig als een vos, wijs als een slang en glad als een aal. Als u behoefte voelt kunt u ook zijn portret in de National Galleries bezien.

Toen John genoeg van de Schotse koning James VII had geprofiteerd, stelde hij zich achter William of Orange, de bekende koning-stadhouder van Duitsten bloedt. Aan deze (onze Prins Willem III) stelde hij in 1690 voor om de Schotse Hooglanden te pacificeren, hetgeen £12.000 zou moeten kosten. Willem van Oranje, echtgenoot van de Engelse koningin Mary, stelde deze enorme som tot zijn beschikking.

Een jaar later vond de bekende massamoord van Glencoe plaats en John Campbell werd daarvoor aangesproken. Hij had daar, rechtstreeks of door zijn familie, dan ook alles mee te maken. Bovendien moest hij zich verantwoorden voor 12.000 zoekgeraakte ponden. Zijn vrijmoedig antwoord aan Willem III luidde echter: het geld is gebruikt, de rust in de Hooglanden is bereikt en verder controleren vrienden elkaar niet!

John's zonen hebben geprobeerd het enorme familiebezit te stabiliseren. Er werd vlas verbouwd, ook aardappelen en koolrapen. Er kwam industrie van linnen, weven, loodmijnen. Het gebied werd welvarend. Pachterszonen kregen een opleiding in Engeland, pachters kregen langlopende leningen en vaklieden kregen huurvrije huizen van de Campbell's. Of alles uit altruïsme voortkwam, dan wel dat deze weldaden op eigen hoofd geprojecteerd werden, vermeldt de historie niet.

Maar in 1799 steeg de rijkdom de Campbell's geheel naar het hoofd. Er werd een gothisch kasteel gebouwd, Taymouth Castle, dat zijn gelijke in heel Groot-Brittannië nauwelijks vindt.

Het kostte een astronomisch bedrag. Bij de kroning van William IV werd de 4e Graaf tot Eerste Markies van Breadalbane*) verheven. Daarmee was het hoogtepunt overschreden. Het bederf kwam snel.

John V (1796-1862) was een hooghartig man met groter invloed dan een vorige Campbell. Koningin Victoria logeerde bij hem in 1842 op haar reis door Schotland. Deze tweede Markies verjoeg, naar de mode van zijn dagen, ongeveer 500 pachters van zijn farms en ruilde ze voor schapen. De Schotten emigreerden of gingen in London onder.

Maar ook zijn niet-ontslagen pachters werden nu ongerust en... liepen weg van hun farms. Toen John kinderloos overleed kostte het vijf jaar, eer het Hof de derde Markies kon aanwijzen. Ook John werd opgehangen, zij het in het museum van Perth.

De derde Markies was Gavin Campbell van Glenfalloch, 1851-1922. We zijn herhaaldelijk in dit huis geweest, de eigenaar was onze buurman-jager. Gavin plukte de wrange vruchten van het voorvaderlijk beleid. Zijn bezit scheurde en kraakte, paste trouwens volstrekt niet bij de tijd, na de Franse Revolutie. De schapenteelt faalde, de pachters verdwenen, de renten kwamen niet binnen, de eerste wereldoorlog legde enorme lasten op. Uiterlijk liep alles nog fraai: Gavin had sterke posten in kerk, staat en spoorwegen. Hij was de grootste landeigenaar van Groot-Brittannië, bezat 200.000 hectares land met een tiental kastelen en honderden boerderijen; kon 80 mijl naar noord en zuid rijden, honderd mijl naar oost en west - al-

*) Brae is Keltisch voor heuvelland; Alba = Schotland.

les op eigen grond. Terecht maakte het blad Punch in 1903 het rijmpje:

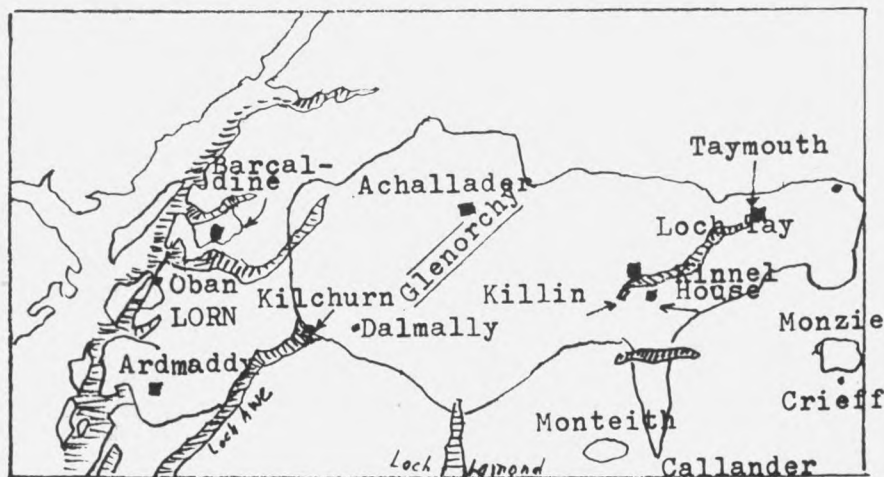
From Benmore to Kenmore
The land is a' the Markiss's

Zijn vrouw, blijkbaar onbewust van de vulkaan onder haar stoel, vergokte £60.000 aan paarderen en bleef met geld smijten tot het op was. Overigens was zij het, die in 1920 aan ons kerkje in Dalmally een torenuurwerk schonk, dat schrijver dezes elke zaterdag placht op te winden.

Dat uurwerk was net op tijd, want vanaf 1922 moesten grote stukken grond worden afgestoten om schulden te betalen. Het kasteel van Taymouth, te boek staand voor £377.000, werd voor £44.000 aan een hotelondernemer verkocht. Het echtpaar ging in Dalmally wonen, niet in het reeds vervallen Kilchurn Castle - maar in een Jachthuis Graig Lodge, waar we later graag onze vrienden Calum en Mary Ann bezochten. In datzelfde jaar stierf Gavin; een marmeren steen naast de preekstoel van Dalmally herinnert aan hem en somt zijn belangrijke functies op.

De weduwe woonde nog enkele jaren te Dalmally en trok zich toen terug op het kasteel Ardmaddy aan de westkust, waar ze in 1932 overleed. Ze was toen al gast op haar eigen kasteel, want langzamerhand waren de meeste bezittingen te gelde gemaakt om schulden en belastingen af te doen.

Toen in 1935 Charles Wm Campbell de restanten overnam trof hij de uitverkoop in volle gang. De wetgeving was nu op de hand van de verdrukte pachters en alles joeg naar een snel einde. Tot 1940 woonde hij nog in Killin, toen trok hij zich terug; met zijn titels, zonder eigendommen. Zijn zoon vestigde zich, na een ruzie met vader, te London, waar hij diverse baantjes had, onder meer als bagpiper. Hij heeft geen kinderen, geen bezit, maar volop titels. Tien-de Markies van Breadalbane en Holland, 20e Chieft van Glenorchy, Lord van Glenorchy, 14e Baronet van Glenorchy, plaatsvervangend chieft (na de

hertog van Argyll) van de Campbell-clan. Bovendien schoonmaker in een laboratorium.

De Campbells deden er 500 jaar over om akker aan akker te trekken. Een onmetelijk bezit, op allerlei manieren verkregen, werd in 28 jaar totaal afgebroken. Het „wee u!” van de Bijbel heeft nog kracht.

Dit verhaal zou niet af zijn, als er niet een bijzonderheid aan werd toegevoegd.

Sedert eeuwen lag er een algemeen bekende vloek op het Braedalbane-bezit. Deze vloek, waarschijnlijk uit de 15e of 16e eeuw daterend, wordt gevonden in The Black Book of Taymouth (ca 1590), komt ook voor in de Kronieken van Fortingall en werd door The Lady of Lawers in 1680 als volgt te boek gesteld:

„Te zijner tijd zal de Balloch Estate (is Taymouth)
slechts een enkele pachter overhouden, daarna geen enkele.
De laatste Lord zal via Glenogle vertrekken en niets achterlaten”.

Inderdaad vertrok de laatste Lord in 1948 door Glenogle; hij liet niets achter dan de slechte faam van zijn geslacht. Kunt u het geloven?

In ons bezit is een exemplaar van „The Brahan Seer”, door Alex Mackenzie, waarin deze passage voorkomt:

Er waren tal van voorspellingen in omloop over belangrijke families in de Highlands; de Argyll familie behoorde er toe. Er is een voorspelling ten aanzien van de Breadalbane's, die nog niet in vervulling is gegaan en die, naar ik hoop, ook nimmer vervuld zal worden. De huidige markies is ervan op de hoogte, evenals de hele familie.

Dit boek werd uitgegeven in 1877, een halve eeuw voor de ramp.

aanspraak

„zo opa”
sprak de opgeschoten jongen
neerbuigend
tot de oude heer in de leunstoel;
deze stond vormelijk op en boog:
„daar ik nimmer in het huwelijk trad
en een vrouw kinderen schonk,
moet uw aanspraak
op een misverstand berusten”

daar had de huffer niet van terug.

(K. van Baardewijk: Wie zei dat...)
Uitg. De Schans, Werkendam)

H. J. van der Kwast, Heerde

Het open vizier van J. Kamphuis (slot)

Het verschil over de koers van de kerken

In het vorige artikel hebben we gezien dat in de jaren van de Vrijmaking de kerkrechtelijke kwestie, *de onderhouding van art. 31 K.O.* centraal is gesteld.

Ook wie zich in de leeruitspraak over het houden voor wedergeboren wel kon vinden werd tot vrijmaking opgeroepen.

Terecht spreekt J. Kamphuis van wat hij noemt het diffuse in de Vrijmaking, want er ontstaat een vreemde situatie, wanneer er een kerkscheuring zich voltrekt op voornamelijk kerkrechtelijke gronden.

De *eenheid* van de kerk is *allereerst* een eenheid van *geloven en belijden in Jezus Christus*.

Er is ons in die dagen voorgehouden dat het niet geoorloofd is bij eenheid van belijden zich vrij te maken.

Wie echter geen verantwoordelijkheid wilde dragen voor het onrecht in synodale handelingen van bindingen en schorsingen had *toen en nu geen keus*.

Wanneer er bij een conflict geen duidelijke confessionele basis is en kerkrechtelijke handelingen de toon aangeven, ontstaat er een vertrouwenscrisis, waarin wortels der bitterheid welig kunnen opschieten. Vallen er *schorsingen* en wordt er *een spel gespeeld* met de kerkelijke regels dan geeft dit een enorme verwijdering tussen broeders en zusters.

Lezen we de kerkelijke pers van die dagen dan horen we allerlei klachten over wat ons is aangedaan; er is een zwarte lijst van geschorsten aangelegd; de synodocraten zouden ons buiten het koninkrijk der hemelen gesloten hebben; Prof. K. Schilder is in het buitenland zwart gemaakt enz. enz.

Een artikel onder het hoofd: het mes van de kerkmoord begraven, laat zien hoezeer het vertrouwen zoek was.

Eénzelfde situatie is er na de scheuring van 1967: veel broeders en zusters hebben de Open Brief niet getekend, aanvaarden van harte de belijdenis, hangen geen dwalingen van zielelaap e.d. aan, zijn voorstanders van een kerkverband dat art. 31 onderhoudt, maar kwamen door allerlei kwalijke handelingen met *inbreuk op de regels* buiten de kerken te staan.

Zette in 1944/45 de synode tot grote verontwaardiging een kerk buiten verband, in de zestiger jaren overkwam dit een *heel provinciaal ressort!* Wordt een ambtsdrager geschorst, afgezet of uit een classicale, evt. synodale vergadering weggestuurd dan is de gemeenschap zo geschonden dat een herstel menselijk onmogelijk wordt.

In de christelijke kerk, die een gemeenschap van geloof, hoop en liefde is, mo-

gen we ons echter niet neerleggen bij een verscheuring van het lichaam van Christus.

Is er, zoals bij de Vrijmaking, geen confessionele basis voor het uiteengaan, welke houding moeten we dan innemen tegenover de broeders en zusters van wie we kerkelijk gescheiden zijn geraakt.

Op dit punt zien we de wegen in de vrijgemaakte kerken uiteengaan. Men kan een confessionele basis gaan zoeken b.v. in een leer van de kerk, die in 1944 (en in 1967?) niet is gescheurd, maar door Christus uitgeleid uit het diensthuis en zo bij de eenheid bewaard. In de Open Brief is de aandacht gevestigd op wat ik nu maar een soort theologie van de vrijmaking noem.

Er is dan *geen scheuring, maar reformatie*, men kan weer kerk zijn en wie zich in Christus' kerkvergaderend werk wil zien opgenomen moet zich bij deze ware kerk voegen.

Er is ook een andere weg, die wel vol moeite is en veel zelfverloochening vraagt, maar naar bijbelse maatstaf *uitnemender* is.

Zo waren er van gevoelen dat we, gezien het feit dat er in feite geen confessioneel conflict was, geroepen waren alles te doen om na een periode van afkoeling te komen tot verzoening met hen die ons buitengesloten hadden.

In de jaren 1944/45 waren de Geref. Kerken (syn) belijdenis en schriftgetrouwe kerken, die niet in diep verderf verkeerden.

Er waren mogelijk ondergrondse ontwikkelingen in oecumenische zin, maar juist om ongunstige verwickelingen tegen te houden zouden pogingen tot hereniging en vereniging van de gereformeerde belijders in ons land positieve invloed kunnen hebben.

Wanneer men roemt in de „genade van de vrijmaking” zal men anderen daarin toch laten delen; we zien ook op wat van anderen is.

Er waren broeders en zusters die, gelet op wat de Schrift ons leert over de verzoening in Christus bloed, hebben gesteld dat de verdeeldheid zo klein mo-

gelijk moest blijven en de breuk zo haastig mogelijk worden geheeld. Om allerlei oorzaak is er geen verzoening tot stand gekomen en kwam er onderlinge verdeeldheid in de vrijgemaakte kerken.

In de Geref. Kerken (syn) heeft zich na 1960 een diep te betreuren ontwikkeling voorgedaan.

We kunnen daar breed de staf over breken, polemiseren en tot bekering roepen, maar onszelf ook afvragen wat wij hebben gedaan om hen in het goede spoor te houden. Moet het ons niet ter harte gaan dat kerken die tot zo grote zegen voor ons land zijn geweest hun gereformeerd karakter al meer kwijtraken.

Naast deze kerken leven nu zo'n tien soorten gereformeerde belijders die maar niet tot eenheid kunnen komen. Zouden we niet *treuren* en ons *verootmoedigen* over de breuk van Sion? Bij het schrijven van deze dingen ben ik mij er van bewust dat ik geen „totaal-beeld” van de ontwikkelingen in de vrijgemaakte kerken heb gegeven. In kort bestek is dit niet mogelijk.

De weg van de kerken onder leiding van Prof. J. Kamphuis en zijn medestanders is duidelijk: zij gaan voort van Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking en moesten ons loslaten om met Christus voort te trekken.

Voor ons is het kerkvergaderend werk van de Here Jezus Christus veel meer genuanceerd met als centrum de prediking van het bloed der verzoening. Daarom hebben we geen vrede met 1944 en 1967.

Overigens is een belangrijke vraag niet aan de orde gekomen: *Wie zijn er kerkrechtelijk in het spoor van de vrijmaking gegaan.*

Dit laat ik gaarne ter beoordeling aan de lezers over.

Er zou nog veel te zeggen zijn over de interviews met J. Kamphuis.

Ds v. d. Brink heeft terecht in ons blad *geprotesteerd* tegen diverse uitlatingen over voorgangers die ons lief zijn. Gelukkig is het weinig overtuigend.

Het boek is uitgegeven bij de Vuurbaak, heeft 128 pagina's en kost f19,90.

sterkten haar als een zieke die iets verkwikkends te drinken krijgt!

Uiteraard kan ik niet alle 28 verhalen nalopen. Ik doe maar een greep en kom bij „Een godswonder” door Marjan Berk. Een citaat: „Sjouke Terpstra had een buitengewoon goeie relatie met God. Geheel op eigen condities communiceerde hij met het Opperwezen en was daardoor in staat de gruwelijkheden van het barre leven onder ogen te zien.” De man is treinbestuurder en maakt herhaaldelijk afschuwelijke ongelukken en zelfmoorden mee. „In het begin was Sjouke na zo'n incident wekenlang zo ontregeld geweest dat hij dicht tegen een vrijwillig ontslag aanzat. Maar door verschillende diepe gesprekken met een evangelist had hij inzicht gekregen van Hem Hierboven.” Als dit al geen regelrechte spot genoemd kan worden, dan is de toon toch van die aard dat je zoiets niet kan aanbevelen.

Er zijn verhalen bij die waardering verdienen. Ik denk aan: De Draagmoeder, door Maarten 't Hart. De ik-figuur heeft een futeëi meegenomen uit een nest dat door de ouden verlaten was; het staat op het punt van uitkomen. Dan krijgt hij bezoek van een vrouw die hem haar probleem voorlegt: zij kan zelf geen kinderen krijgen en nu heeft een andere vrouw die in verwachting is en er geen kinderen meer bij wil hebben, haar dat kind aangeboden. Ze moet daarvoor wel direct vijftigduizenden gulden ontvangen en na de geboorte nog eens hetzelfde bedrag. En als ze dat geld nu niet héél gauw krijgt, laat ze zich aborteren. De ik vindt dat laatste gewoon chantage en bovendien kun je volgens hem maar het beste helemaal geen kinderen hebben, het geeft toch alleen maar ellende. Ze gaan samen naar het water; de fuut zwemt daar met vier jongen op haar rug en dan komt er plotse-ling een reiger die een jong van haar rug plukt en verorbert. (Dat ziet de bezoeker van de ik niet, het volgende wel) „Op dat moment duikt de futemoeder, met de jongen op haar rug, onder. Je kunt haar weg onder water volgen omdat telkens een jong omhoog komt. Ze verschijnen als grote bruine kurken, die onder water geduwd werden, en nu met zo veel vaart naar het oppervlak schieten dat ze even doorschieten voor ze teruggploffen op de golven. Haastig zet ik ons jong tussen de drie omhooggekomen jongen op het water. Als de moeder weer boven komt, is ons jong het dichtst bij haar. Alsof het vanzelfspreekt, klimt het snel op de rug van zijn moeder. „O, wat geweldig”, fluistert ze.” En dat is het einde van het verhaal. En wéér is er geen oplossing voor het probleem, weer is er geen verder uitzicht, geen perspectief, ze zien alleen nog de zonsondergang in een sfeer van vervreemding.

T. Hoekstra, Zwolle

Nieuwe verhalen

Kort voor de zomervakantie is bij de Arbeiderspers verschenen: 28 Nieuwe Verhalen, een bundel met werk van moderne schrijvers. Het nieuwe van de verhalen zit vooral in het feit dat ze nog niet eerder ergens zijn gepubliceerd. Wie niet zoveel tijd (of zin) heeft allerlei moderne literatuur te lezen, maar toch wel eens weten wil wat nu de moeite van publikatie waard geacht wordt, kan in het algemeen bij zo'n bundel goed terecht. De prijs is ook niet hoog, namelijk f25,- en dat is tegenwoordig niet duur voor een boek van 339 bladzijden. Maar aan de andere kant is zo'n bedrag natuurlijk toch te hoog als je er iets voor krijgt dat te weinig kwaliteit heeft.

Ik vind het vreemd dat in deze bundel niet wordt aangegeven wie de samensteller is en wat het uitgangspunt was bij de keuze van de verhalen. Veel verband of systeem heb ik er niet in kunnen ontdekken. Er zitten enkele goede verhalen in het boek, maar er is ook werk bij dat mijns inziens beneden de maat is gebleven. Is het toeval dat het eerste verhaal de titel „Waterverf” heeft?

„Verhalen zijn dragers van ideeën”, zei Rijsdorp. Zo'n moderne bundel zou ons dus een indruk moeten geven van wat er in onze tijd leeft en we zouden door dit boek een beetje kijk op de huidige cultuur moeten krijgen. Nu, ik ben niet gelukkig met de ideeën die uit deze verhalen zijn af te leiden en evenmin met het culturele niveau waarop sommige schrijvers zich bewegen. Er ligt iets van triestigheid, van zinloosheid, over deze bundel. Het verhaal Waterverf is weinig anders dan de geschiedenis van één grote mislukking, een flop. Acht verha-

len gaan over sex. Ruwe taal en schuttingwoorden worden daarbij niet geschuwd. Vooral het verhaal van Boudevijn Büch: Roest en dom geluk, is grof. Ik zou voorbeelden kunnen citeren, maar ze zouden het papier van Opbouw ontsieren en de lezers zullen me zo ook wel geloven, denk ik.

Ook de kerk en het geloof komen weer aan bod en daarin is het boek dus wel weer modern, te meer daar er weinig positiefs van die beide uitgaat. Mensje van Keulen heeft het verhaal De Plaatsvervanger geschreven. De rooms-katholieke geestelijke kan de vrouw in haar nood toch eigenlijk niet helpen. En wat voor uitkomst biedt het slot van het verhaal? „Ze voelde zich lang niet zo prettig en opgelucht als na de biecht. Maar de dansende vlammetjes (van de kaarsen - TH), vooral dat waarvoor ze had betaald, het bidden van de weesgegroettes, en het gezicht van de Moeder Gods dat zachtmoedig op haar neerkeek,

Het verhaal van Carmiggelt, De laatste keer, past eigenlijk ook wel in het geheel: een vader is met zijn zoon van veertien op vakantie. In een tentje! En de vader beseft dat dit de laatste keer is, ze passen niet meer bij elkaar. In feite weer een triest verhaal. Maar of het echt 'nieuw' is, betwijfel ik, want ik heb het al een paar jaar op een cassettebandje. En bij meer verhalen heb ik het gevoel gehad dat ze uit een niet al te recent verleden stammen, maar eerder uit de jaren zestig.

Om af te sluiten: er had m.i. wel een betere keuze gemaakt kunnen worden zodat de bundel meer representatief zou zijn, er zijn bezwaren aan te voeren tegen zowel de moraal als de vorm, maar het boek kan ook van nut zijn voor wie wel eens iets 'moderns' wil lezen. Alleen krijgt die daarmee geen al te hoge dunk van onze hedendaagse 'cultuur'. En misschien is dat wel terecht. Als motto had voor deze bundel een regel kunnen fungeren uit het Engelse gedicht dat in het verhaal van Maarten 't Hart voorkomt: „Man hands on misery to man”. Dat betekent zo veel als: de ene mens geeft de ellende door aan de andere.

Redactie ontving

Dr T. Brienens, *De liturgie bij Johannes Calvijn* – zijn publicaties en zijn visies. 279 blz., f49.75; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen.

J. C. van Rietschoten, „Geen twee of drie kerken”, eerste supplement bij de tweede druk. Kanttekeningen bij de kritiek van drs J. P. de Vries en ds J. H. Velema. Het nut van de methodologische benadering in de praktijk bewezen. 32 blz., f5.75; uitg. Beaulieu Boek. Ridderkerk. (Ook te bestellen door overmaking van f7.25 op giro 2449978 t.n.v. J. C. Rietschoten te Ridderkerk).

W. P. Balkenende, *Ik zal niet klagen, als ik lijd*. 256 blz., f25.90; uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Langerak

Candidaat D. W. Fiján, wonende te Houten, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Groningen

Het scribaat berust thans bij: J. Vogel, Kerspel 14, 9951 VB, Winsum, Gn. Tel.: 05951-3511.

Zendingsarbeid Kenya

Omtrent de lopende medische en zendingsactiviteiten in Kenya ontvingen we van het bestuur van de Stichting Zendingshuisfront Holland te Lisse een overzicht, dat wij u niet willen onthouden.

Er zijn nu 30 mensen aan het werk in de kliniek, buiten de arts, vroedvrouw en 2 verpleegkundigen: 2 assistenten in het laboratorium, 5 in de registratie en administratie, 1 chauffeur en 2 nachtwakers, 4 schoonmakers en 16 in opleiding voor verpleeghulp.

U kunt U voorstellen dat het alleen al veel vraagt om hier steeds leiding aan te geven. Maar het gaat gelukkig heel goed.

Er waren de afgelopen 6 maanden gemiddeld 159 patiënten per dag (vorig jaar 119), totaal bijna 20.000 mensen. Er werden 398 kinderen geboren (vorig jaar 411) en 949 mensen werden opgenomen voor een of meer dagen (tegen 405 vorig jaar).

Het fijne is ook dat de kosten van het personeel worden opgebracht door de patiënten, die ook hun medicijnen (meest) zelf betalen. Natuurlijk zijn er ook andere kosten en die worden door de Amerikaanse kerken opgebracht.

Toen mijn vrouw en ik daar van de zomer een week waren kwamen we diep onder de indruk van het vele werk dat er was en ook steeds was er (ook voor ons) weer iets anders dat ook nog moest gedaan worden.

We hebben zelf kunnen zien hoe belangrijk het is en hoe onmisbaar.

We willen U dan ook met klem vragen ons te blijven steunen in dit werk. Er wordt veel van U gevraagd van allerlei kanten, maar toch voelen wij dat dit werk niet mag terugzakken in activiteit. En het is nog steeds zo dat we f100.000,- nodig hebben voor 1987, terwijl er nog maar f50.000,- is ontvangen.

Wij hopen dat er ook via de kerken nog iets extra's gedaan kan worden, zodat wij aan onze verplichtingen tegenover de Amerikaanse zendingsorganisatie kunnen voldoen.

Wij danken u bij voorbaat.

Namens het bestuur, Nel en Bert Rietkerk
Ons bankrekeningnummer is: 43.02.35.038
Ons Postbanknummer is: 31.86.402.

Verslag van de vergadering regio Arnhem, gehouden op 17 september.

Wij citeren het volgende: Een bijzonder woord van welkom is voor ds Schaeffer, de nieuwe predikant van Apeldoorn en voor student M. Janssens, die op deze regio-vergadering aanwezig is ter verkrijging van zijn preekconsent.

Aan ds Schaeffer wordt instemming gevraagd – en verkregen – met de H. Schrift en de Belijdenis der kerk.

De stukken betreffende zijn overkomst naar de kerk van Apeldoorn, van de kerk van Emmeloord, worden in orde bevonden.

Nadat br. Janssens een attest overlegt van de Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn en van de Theologische Studie Begeleiding houdt hij zijn preekvoorstel over Rom. 8: 31-39.

Ds Van der Linde van Ede onderzoekt naar aanleiding van I Petrus 1 zijn kennis van het Nieuwe Testament en ds Schaeffer van Apeldoorn examineert de kennis van het Oude Testament naar aanleiding van Micha 6, terwijl de kennis van de geloofsleer, in het bijzonder omtrent de sacramenten, aan de hand van de Nederlandse Geloofsbelijdenis gevraagd wordt door ds Holwerda van

Kolofon

Redactie:

T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds. K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Telefoon
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs

(bij vooruitbetaling):

f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Telefoon 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Arnhem. Het preekvoorstel en het examen zijn een goede start en beloven veel voor de toekomst.

Nadat br. Janssens instemming heeft betuigd met de leer der kerk, wordt hem preekconsent verleend.

Uit breder kring

Geestelijk Lied voor de Gereformeerde Gezindte

Het stemt de Stichting Geestelijk Lied Gereformeerde Gezindte tot grote dankbaarheid dat de nieuwe bundel liederen voor de basisschool „Ook uit de mond der kinderen...” allerwegen zo enthousiast ontvangen is.

Wij danken allen, die op welke wijze ook, hebben meegewerkt aan de tot standkoming van deze bundel, die nu vooral fungeert zowel op de christelijke, gereformeerde als reformatorische basisschool.

Velen in den lande, zo blijkt ons steeds meer, zien met groot verlangen uit naar de verschijning van de aangekondigde grote bundel met meer dan 200 liederen voor gezin, school, vereniging en koor. We kunnen u nu mededelen dat de presentatie van deze bundel in het voorjaar van 1988 zal plaats vinden. Bij de a.s. Wegwijs-beurs wordt u in de gelegenheid gesteld alvast in te tekenen op

„Uit aller mond...“, zoals deze bundel verantwoorde liederen gaat heten.

Lanbouwniversiteit Wageningen

Inauguratie prof. Schuurman

Zolang de toenemende crisisverschijnselen in de landbouw, die overal ongerustheid wekken, benaderd worden vanuit de nu overheersende wetenschappelijk-technische visie, valt niet te verwachten dat zij worden opgelost of zelfs maar beperkt. Deze visie heeft reeds tot een zodanige vertechnisering van de landbouw en als gevolg daarvan tot zoveel ontwrichtingen op allerlei gebied geleid dat catastrofes nauwelijks nog zijn te voorkomen.

We staan voor een situatie die slechts onder controle te krijgen is door middel van een radicale nieuwe normering van de wetenschappelijk-technische beheersing van de landbouw.

Met deze boodschap als centraal thema van zijn inaugurele rede heeft prof. dr. ir. E. Schuurman zijn ambt van bijzonder hoogleraar in de reformatorische wijsbegeerte aan de Lanbouwniversiteit te Wageningen op 24 september aanvaardt.

Onder de titel „Crisis in de landbouw“ gaf prof. Schuurman aan dat de ontwikkeling van de landbouw een opeenhoping van problemen te zien geeft en dat men over de aanpak van die problemen in landbouwkringen zeer verschillend denkt. Hij wees op drie gezichtspunten die vaak over het hoofd worden gezien.

Allereerst is de landbouw vervlochten met wetenschap en techniek en tevens met economie en politiek. Dit complex roept spanningen op in de relatie met vooral de natuur, maar ook met de boer en tuinder zelf.

Uit de geschiedenis van de westerse wijsbegeerte en wetenschap kunnen we leren hoe, tegen de achtergrond van de overspan-

nen wetenschappelijk-technische beheersing, het technicisme is uitgeroeid tot een dominerende grondhouding. Vanuit deze grondhouding wordt verwacht dat de vooruitgang van de cultuur en de oplossing van alle problemen afkomstig zullen zijn van wetenschap en techniek.

Het gevolg daarvan is de vertechnisering van de landbouw. Steeds minder aandacht is er voor een normatief perspectief in de vorm van een samenhangend kader van normen waarbinnen de landbouw ontwikkeld zou moeten worden. Dat perspectief zou de overontwikkeling van de wetenschappelijk-technische beheersing van de landbouw en de onderontwikkeling in het beheer van de natuur, milieu en landschap kunnen voorkomen. Bovendien zou de groeiende spanning tussen de wetenschappelijk-technische landbouw en de biologische landbouw kunnen afnemen; zij zouden elkaar kunnen gaan aanvullen.

1902

1987

Hoewel geen uitbundige publiciteit werd gegeven aan het feit dat onze vader

JOHANNES DANIEL WILHELM

85 jaar mocht worden, bleef zijn jubileum toch niet onopgemerkt. Bij deze willen wij allen die van hun belangstelling blijken gaven daarvoor hartelijk dankzeggen.

Namens de kinderen en aanverwanten,
J. D. W. Veltkamp Jr., Rotterdam

29 september,
van Spijkstraat 54, 2161 VI Lisse

*De HERE is mijn herder, mij ontbreekt niets;
Hij doet mij nederliggen in grazige weiden;
Hij voert mij aan rustige wateren;
Hij verkwikt mijn ziel.
Hij leidt mij in de rechte sporen
om zijns naams wil.
Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis,
ik vrees geen kwaad,
want Gij zijt bij mij;
uw stok en uw staf, die vertroosten mij.
Gij richt voor mij een dis aan
voor de ogen van wie mij benauwen;
Gij zalft mijn hoofd met olie,
mijn beker vloeit over.
Ja, heil en goedertierenheid zullen mij volgen
al de dagen van mijn leven;
ik zal in het huis des HEREN verblijven
tot in lengte van dagen.*

Na een moedig gedragen ziekte is onbevreesd en in vol vertrouwen ingegaan tot de Rust bij haar hemelse Vader, onze lieve zorgzame moeder en oma

MARIA JOHANNA VAN HOUWELINGEN-NEDERVEEN

Heerde: Riet en Joop van 't Zand
Bennekom: Rita en Peter Schuurman
Apeldoorn: Arie en Louise van Houwelingen
Hardinxveld-Giessendam: Fijke en Job van der Wiel
Hardinxveld-Giessendam: Jannie en Theo Mulder
Vlissingen: Joke en Arie Leen Kroon
Hardinxveld-Giessendam: Jan en Helene Marie

van Houwelingen
Barneveld: Bas van Houwelingen
Dordrecht: Heleen van Houwelingen en
Ger Knoop
en kleinkinderen.

5 oktober 1987

Correspondentieadres: J. van Houwelingen, Peulenstraat 1,
3371 AJ Hardinxveld-Giessendam.

De begrafenis heeft plaatsgehad woensdag 7 oktober j.l. op de begraafplaats aan de Kerkweg te Neder-Hardinxveld.

stichting voor
reformatorische
wijsbegeerte

Het Centrum
voor Reformatorische
Wijsbegeerte
organiseert voor
de vijfde maal het

BEWEGINGKONGRES

OVER

INDIVIDUALISERING EN SOLIDARITEIT

Tijd: zaterdag 17 oktober 1987, 09.30-16.00 uur.

Plaats: Schouwburg Gooiland, Emmastraat 2, Hilversum.

Kosten: f25,- inkl. themanummer „Beweging“, lunch en (op aanvraag) NS reductiebon voor 20% korting. (Jongeren tot 25 jaar f15,-).

Onderwerp

Meer en meer benadert de overheid haar onderdanen als individuën en niet als lid van een kerk, gezin of een ander verband. Dit doet zij om de burgers een maximale vrijheid te laten. **In hoeverre loopt het welzijn van de burgers echter gevaar, als de wetgever zulke wezenlijke aspecten van de mens buiten beschouwing laat?** Hoe kijkt men vanuit verschillende mensvisies aan tegen deze vraag? Wat houdt het begrip „solidariteit“ in binnen een samenleving, waarin dit proces van individualisering plaats vindt?

Spreekers

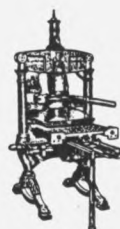
Ds H. de Jong, voorganger van de Nederlands Gereformeerde Kerk, oud-kurator van de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte.

Prof dr S. Griffioen, hoogleraar sociale filosofie aan de VU te Amsterdam en bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte te Leiden.

Prof dr mr A. K. Koekkoek, hoogleraar staatsrecht Universiteit te Tilburg.

Prof dr ir E. Schuurman, lid van de Eerste Kamer en bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte de Delft, Eindhoven en Wageningen.

BIJ GEBOORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen“

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij